

Diarienummer:
IMY-2023-13903

Ert diarienummer:
JU2023/02265

Datum:
2023-12-14

Yttrande över Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60)

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) har granskat förslaget huvudsakligen utifrån myndighetens uppgift att arbeta för att människors grundläggande fri- och rättigheter skyddas i samband med behandling av personuppgifter.

Utredningens slutbetänkande innebär en utökning av de brottsbekämpande myndigheternas möjlighet att använda sig av preventiva tvångsmedel. Den största principiella förändringen av den preventiva tvångsmedelsanvändningen presenterades dock i samband med utredningens delbetänkande, SOU 2022:52, där den efterföljande lagstiftningen nu har trätt i kraft. Som IMY framhöll i yttrandet över delbetänkandet medför förändringarna långtgående konsekvenser för den personliga integriteten, vilket ställer höga krav på behovet av och effektiviteten av åtgärderna för att de ska anses proportionerliga. IMY konstaterar att den avgränsning som gjorts av det utökade tillämpningsområdet för de preventiva tvångsmedlen, dvs. att det krävs en koppling till brottslighet i organiserad form, är nödvändig för att förslaget i stort ska anses godtagbart ur integritetssynpunkt. Enligt IMY:s bedömning medför detta att förslagen i stort är väl avvägda.

I samband med utredningens delbetänkande lyfte IMY också de stora risker som finns med det omfattande lagstiftningsarbete som sker på området och att helhetseffekterna av den samlade lagstiftningskatalogen kan vara svåra att överblicka. Dessa farhågor är alltså gällande, varför IMY vill betona att det finns ett stort behov av ett samordnat lagstiftningsarbete på området samt en översyn av effekterna på skyddet för den personliga integriteten.

Mot bakgrund av ovanstående lämnar IMY följande synpunkter.

Utökning av brottskatalogen i inhämtningslagen (avsnitt 5.6, 5.8.2–3)

En utökad användning av inhämtningslagen genom en utvidgad brottskatalog innebär en större risk för enskildas personliga integritet. Straffskalan för en del av de nya brotten i brottskatalogen har i vissa fall en lägstanivå på fängelse sex månader, exempelvis grovt bokföringsbrott. Detta kan jämföras med dagens reglering, där tillstånd till inhämtning kan ges för brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse två år, eller för vissa särskilt angivna samhällsfarliga brott. Detta måste ses som en väsentlig förändring av inhämtningslagens tillämpningsområde.

Postadress:
Box 8114
104 20 Stockholm

Webbplats:
www.imy.se

E-post:
imy@imy.se

Telefon:
08-657 61 00

IMY anser att det kan ifrågasättas om behovet och effektiviteten av åtgärderna väger tyngre än integritetsintresset avseende alla de brott som uppräknas i den utökade brottskatalogen, särskilt gällande de olika typerna av ekonomisk brottslighet och finansmarknadsbrott. Att brottskatalogen beträffande det utökade tillämpningsområdet kombineras med ett krav på att brottsligheten ska kunna antas utövas i organiserad form eller systematiskt, är mot den bakgrunden av avgörande betydelse för att förslaget ska anses som proportionerligt. Att den utökade brottskatalogen föreslås få en tidsbegränsning på fem år är också en viktig förutsättning för att förslaget ska anses godtagbart ur integritetssynpunkt. IMY ser positivt på att förslagens tidsbegränsning innebär att effektiviteten av de föreslagna åtgärderna kan utvärderas när de tillämpats en tid.

Inhämtning av uppgifter i realtid enligt inhämtningslagen och med egna tekniska hjälpmedel (avsnitt 6.2.3–4, 6.3.1–2)

Förslaget om att inhämtning av uppgifter om meddelanden enligt inhämtningslagen ska få ske även i realtid påverkar i vilket skede som de brottsbekämpande myndigheterna kan få ta del av uppgifter, men innebär inte nödvändigtvis att fler personuppgifter kommer att behandlas. Däremot kan förslaget sammantaget anses innebära ett utökat integritetsintrång eftersom det innebär en möjlighet till löpande kartläggning. Utredningen har dock redovisat de faktiska behov som de brottsutredande myndigheterna anges ha av realtidsuppgifter om meddelanden, och ger exempel på i vilka situationer dessa uppgifter skulle innebära en stor nytta i den brottsbekämpande verksamheten. Utredningen har motiverat förslaget om att egna tekniska hjälpmedel ska kunna användas för inhämtning med att det kan finnas situationer då nät- eller tjänsteleverantörer kan ha en koppling till det ärende som inhämtningen gäller, och säkerhets- och sekretesskäl kan hindra att de informeras om tvångsmedelsbeslutet. Mot den bakgrunden har IMY inte någon erinran mot förslaget.

Beslutsordningen i inhämtningslagen (avsnitt 7.2.1, 7.3.1, 7.4, 7.4.2–7.4.6)

Den nuvarande beslutsordningen, där åklagare vid Åklagarmyndigheten fattar beslut om inhämtning efter ansökan av de brottsbekämpande myndigheterna, föreslås bestå och gälla också för inhämtningslagens utökade tillämpningsområde. Ny praxis från EU-domstolen belyser dock frågan om vad som krävs för att den myndighet som prövar frågan om tillgång till lagrade trafik- och lokaliseringssuppgifter ska anses vara oberoende. I det s.k. Prokuratuur-målet slog EU-domstolen fast att en myndighet vars uppdrag är att leda förundersökningar och i förekommande fall väcka åtal i samband med ett senare förfarande, inte bör ges behörighet att ge offentliga myndigheter tillgång till trafik- och lokaliseringssuppgifter inom ramen för en brottsutredning, då de inte kan ses som oberoende.¹

Mot bakgrund av EU-domstolens avgörande bedömer IMY att det är tveksamt om åklagare kan anses ha det oberoende som krävs för beslutsfattandet. Åklagarmyndigheten är en myndighet med ett brottsbekämpande uppdrag. IMY anser därför att frågan om inhämtningsbeslut av åklagare vid Åklagarmyndigheten innebär en prövning av en oberoende myndighet behöver analyseras vidare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

¹ Prokuratuur, dom från den 2 mars 2021 i mål C-746/18, p. 59

Hemlig rumsavlyssning (avsnitt 10.2.3, 10.5, 10.6, 10.8, 10.10)

Utredningen föreslår ett utökat tillämpningsområde för hemlig rumsavlyssning genom en särskild brottskatalog i preventivlagen. Hemlig rumsavlyssning i preventivt syfte innebär att riskerna för intrång i enskildas personliga integritet ökar. Det kan innefatta avlyssning i känsliga miljöer som t.ex. bostäder, och innebära att även tredje part kan avlyssnas som en följd av tvångsmedelsbeslut mot en enskild. Visserligen ska åtgärden endast kunna användas vid de mest allvarliga brotten, med minimistraff på minst fyra års fängelse och brott som omfattas av den särskilda brottskatalogen inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde. IMY vill dock uppmärksamma de synpunkter som lyfts i tidigare lagstiftningsärenden gällande hemlig rumsavlyssning, där behovet och den förväntade nyttan av hemlig rumsavlyssning i preventivt syfte inte bedömdes väga upp det förväntade integritetsintrånget. Det framfördes då att det mer sällan på det tidiga stadium när preventiva tvångsmedel används utom ramen för en förundersökning synes finnas konkreta uppgifter om att t.ex. möten ska ske på en viss plats för att avhandla viktiga frågor. Behovet tycktes i det skedet i högre utsträckning avse sådan information som typiskt sett erhålls från de andra tvångsmedlen, t.ex. avseende kontaktnät eller rörelsemönster.²

IMY anser att det fortfarande kan ifrågasättas om behovet och nyttan av hemlig rumsavlyssning i preventivt syfte uppväger det omfattande integritetsintrång som åtgärden kan medföra för den enskilde som omfattas av beslutet om tvångsmedel, och för tredje part. IMY anser att det är en nödvändig förutsättning att regleringen tidsbegränsas och betonar betydelsen av att utvärdera förslagets effektivitet i samband med regleringens upphörande.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning knutet till en person (avsnitt 14.3, 14.4–7)

Förslaget om att kunna knyta tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning till en person istället för till en viss plats, innebär en utökad risk för enskildas personliga integritet. Dels kan förslaget resultera i en mer omfattande användning av tvångsmedlen, dels ökar risken för att tredje part kommer att utsättas för tvångsmedlen i större utsträckning. Samtidigt anger utredningen att den tekniska utvecklingen medger att det går att anpassa verkställigheten av åtgärderna på ett sätt som minimerar risken för onödiga integritetsintrång, dvs. att samtal mellan utomstående fångas upp genom avlyssning eller att utomstående fångas upp av kameraövervakning. Vidare anges att det i ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser en viss person istället för en viss plats, alltid ska anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Åklagare ska vara skyldiga att föreslå sådana villkor i samband med ansökan om tillstånd.

Även med beaktande av de rättssäkerhetsgarantier som utredningen föreslår, bedömer IMY att det kan ifrågasättas om behovet och nyttan av åtgärderna överväger integritetsintrånget. Förslaget öppnar upp för en mycket omfattande övervakning av enskilda i preventivt syfte, dvs. utan en konkret brottsmisstanke. Det är svårt att göra en adekvat bedömning av det förväntade integritetsintrånget eftersom tvångsmedel knutna till en person kan komma att verkställas på vitt skilda, oväntade platser. IMY efterfrågar därför en ytterligare analys i det fortsatta lagstiftningsarbetet kring

² Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott, prop. 2013/14:237, s. 101

proportionaliteten av att använda åtgärderna i det preventiva stadiet, t.ex. avseende hemlig kameraövervakning med drönare.

Ökade resurser till SIN (avsnitt 17.2.5)

IMY ser positivt på att utredningen föreslår att ge ytterligare resurser till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN) och instämmer i bedömningen att detta utgör en särskilt viktig integritetsskydds- och rättssäkerhetsgaranti för den enskilde. IMY ser det som nödvändigt att SIN tillförs mer resurser för att kunna utföra sitt tillsynsuppdrag på ett effektivt sätt, med anledning av förslagets ökade möjligheter till tvångsmedelsanvändning.

Detta yttrande har beslutats av vikarierande generaldirektören Karin Lönnheden efter föredragning av juristen Emma Andersson. Vid den slutliga handläggningen har även rättschefen David Törngren medverkat.

Karin Lönnheden, 2023-12-14 (Det här är en elektronisk signatur)